

Božidar Premrl, Ljubljana

KAMNOSEKI FELICIJANI V LUČI ARHIVSKIH IN EPIGRAFSKIH VIROV

Kamnosek in zidar, ki se je na mogočnem portalu cerkve sv. Petra v Klancu pri Kozini leta 1670 podpisal kot »mojster Anže Felicijan«, samo z imenom in priimkom pa še na nekaterih drugih cerkvenih arhitekturah in kamnoseških izdelkih, je v slovenski strokovni literaturi skoraj popolnoma neznan. Zadnikarjeva omemba njegovega avtorskega podpisa na oknu taborske cerkve sv. Trojice v Hrastovljah¹ je pravzaprav vse, kar je slovenska umetnostna zgodovina imenoma objavila o njem, zato bom skušal osvetliti življenje in delo tega mojstra pa tudi njegovih bližnjih in daljnih naslednikov, kolikor omogočajo doslej ugotovljeni in raziskani arhivski, epigrafski, materialni in ustni viri ter omejeni obseg tega prispevka. Pri tem se bom še dodatno omejil predvsem na kamnoseški del njihove dejavnosti, saj širši, stavbarski vidik delovanja delavnic Felicijanov v času in prostoru obravnava sočasni prispevek avtorice Daše Pahor.² Prepoznavanje del iz njihovih opusov, ki niso izpričana z arhivskimi ali drugimi viri, pa bo predmet podrobne obravnave v drugem, obsežnejšem prispevku.

Rodovi zidarjev in kamnosekov Felicijanov

V matičnih knjigah najdemo ime Anžeta Felicijana najprej v prvi rojstni knjigi župnije Brezovica.³ V njej je bil šestkrat vpisan kot

¹ Marijan ZADNIKAR, *Hrastovlje. Spomeniški vodniki*, Ljubljana 1961, p. 13; Id., *Hrastovlje*, Ljubljana 1988, p. 14.

² Naj se ji na tem mestu zahvalim za razne podatke in arhivska gradiva, za opozorila na cerkvene arhitekture in objekte, ki jih je bilo smotrno pritegniti v krog raziskave, in za izmenjavo mnenj, kar je vse pomagalo dalje prepoznavati značilnosti del Anžeta Felicijana starejšega in mlajšega ter ugotavljati obseg njunih opusov. Obenem se od srca zahvaljujem tudi vsem drugim neimenovanim, ki so mi tako ali drugače pomagali pri raziskovanju in pisanju o tej temi.

³ *Rojstna matična knjiga [RMK] Brezovica 1640–1678*, Župnijski arhiv [ŽA] Slivje, s. p. – Pojasniti je treba, da se matične knjige in urbarji župnije Brezovica hranijo v ŽA Slivje.

oče ob rojstvih otrok, ki mu jih je rodila žena Polona v Rodiku. Prvorojeni Janez je prišel na svet leta 1641, za njim pa Uršula leta 1644, Tomaž 1646, Marina 1648, Jurij 1652 in Andrej leta 1658. Pri prvih dveh otrokih je bilo očetovo ime zapisano kot *Anse Feliciancig* ali *Felicianciz*, kasneje kot *Joannes Feliciancig*,⁴ prvikrat pa zasledimo njegovo ime v pisnih virih leta 1639, in sicer na seznamu članov bratovščine sv. Valentina v Rodiku, v katerem je vpisan kot *[An]se Felicianziz*.⁵ V istem urbarskem viru najdemo tudi podatek, da je Anže leta 1644 vzela v rejo enega junčka,⁶ po čemer je moč sklepati, da se je v tistem času ukvarjal (tudi) s kmetovanjem. Kot mojster Anže, *mistro Anse*, je bil imenovan šele leta 1655 v zvezi z večjim zneskom, ki ga je prejel kot plačilo za neko delo pri rodiški cerkvi.⁷ V rodiških urbarjih zasledimo njegovo ime še na seznamu dajalcev kontribucije cerkvi sv. Trojice (1671) in na seznamu njenih dolžnikov (1672).⁸

Poglavitnih mejnikov njegovega življenjskega cikla iz razpoložljivega arhivskega gradiva, žal, ne moremo zvedeti. Prva rojstna knjiga župnije Brezovica se začneja z letom 1640, torej po njegovem rojstvu (poleg tega je vprašanje, ali se je rodil v Rodiku ali se je tja priselil), prva poročna knjiga je šele iz leta 1660, njegovega imena pa ni najti niti v mrliških knjigah. Sodeč po letnici rojstva prvega sina Janeza, se je najbrž poročil okrog leta 1640. O času njegove smrti pa je moč sklepati iz vpisa poroke istega sina 24. novembra 1680 v poročni knjigi, v katerem se omenja kot sin pokojnega Janeza.⁹ Njegova smrt je potrjena tudi julija 1686 v mrliški knjigi z vpisom smrti Polone, vdove po pokojnem Janezu Felicijanu,¹⁰ in novembra istega leta v poročni knjigi, ko

⁴ Ime *Janez* izhaja iz latinskega imena *Johannes*, *Joannes*. Je značilno in tradicionalno slovensko moško ime, njegova oblika Anže, ki je danes dosti manj razširjena, je bila v tistem času na Primorskem dokaj priljubljena. Cf. Janez KEBER, *Leksikon imen. Izvor imen na Slovenskem*, Celje 1988, pp. 213–214.

⁵ *Urbar cerkve v Rodiku 1632*, ŽA Slivje, f. [128v].

⁶ *Urbar cerkve v Rodiku 1632*, cit. n. 5, f. [7].

⁷ *Urbar cerkve v Rodiku 1632*, cit. n. 5, f. [33v].

⁸ *Urbar cerkve v Rodiku 1632*, cit. n. 5, f. 120v; *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, ŽA Slivje, p. 373.

⁹ *Poročna matična knjiga [PMK] Brezovica 1660–1698*, ŽA Slivje, s. p.

¹⁰ *Mrliška matična knjiga [MMK] Brezovica 1640–1696*, ŽA Slivje, s. p. Vpis smrti se glasi: *Die 28 July 1686. Apollonia uxor q^{da} Joannis Felician ex Rodich annorum 60 /.../.*

se je oženil Jurij, sin pokojnega Anžeta Felicijana.¹¹ Kakor se je Jurij oženil kmalu po smrti matere, smemo sklepati, da je bila tudi poroka prvorojenca Janeza, ki je nasledil delavnico, najbrž sklenjena hitro po očetovi smrti. Leto 1680 torej lahko z veliko verjetnostjo štejemo za leto smrti Anžeta Felicijana starejšega. Da ni umrl prej, sklepamo po stranskem portalu cerkve sv. Valentina v Črnem Kalu z letnico 1680, na katerem je sklesana reliefna podoba sv. Lovrenca v enakem osebnem stilu kakor relief sv. Petra na uvodoma omenjenem signiranem portalu klanške cerkve.

Kdaj se je Anže Felicijan rodil in koliko let je učakal, je mogoče sklepati na podlagi podatkov, da se je prvi sin Janez rodil leta 1641 in da je vdova Polona umrla leta 1686, stara šestdeset let. Navedbe njene starosti pa pri tem ne smemo jemati dobesedno, ampak le približno.¹² Zato smemo rojstno letnico Polone, ki bi jo sicer preračunali v leto 1626, pomakniti vsaj za pet ali šest let nazaj, torej okrog leta 1620, saj je malo verjetno, da bi bila rodila prvega sina že pri petnajstih letih. Za ženina Anžeta pa je utemeljena domneva, da je pred poroko dosegel poklicno stopnjo zidarskega ali kamnoseškega pomočnika in polnoletnost, ki bi ji v tisti dobi ustrezala starost nekje med enaindvajsetim in petindvajsetim letom. Potemtakem se zdi še najbolj verjetno, da se je rodil vsaj nekaj let pred letom 1620.

V še večji zagati se najdemo pri iskanju odgovora na vprašanje, kje se je rodil Anže in čigav sin je bil. Po obliki priimka *Felicijančič* je za tisto dobo, za katero je znano, da so bila tedaj obrazila priimkov še nestabilna, mogoče sklepati, da je bil izpeljan neposredno iz očetovega imena. Anže bi torej mogel biti Felicijanov sin,¹³ vendar si s tem ne moremo dosti pomagati. Nerodno je tudi, da ni znan dekliški priimek njegove žene Polone, po katerem bi bilo mogoče sklepati, ali je bila doma iz Rodika ali morda od drugod. To, da župnik ob krstu njenega prvega otroka ni vpisal (ni poznal?) njenega imena, dá misliti, da morda ni bila domačinka, po nekih drugih namigih pa se zdi, da je vendarle

¹¹ *PMK Brezovica 1660-1698*, cit. n. 9.

¹² Upoštevati je namreč treba pogostno in precejšnjo netočnost podatkov o starosti pokojnikov: pri primerjanju podatkov v mrliški knjigi župnije Brezovica s podatki v ustrezni rojstni knjigi se je pokazalo, da je bila praviloma vpisana manjša starost, celo za pet ali več let.

¹³ Za to informacijo se zahvaljujem imenoslovcu Janezu Kebru.

bila.¹⁴ Dejstvo, da je bila v takratni župniji Brezovica samo Anžetova družina s priimkom Felicijan(čič) – to je razvidno iz pregledanih matičnih knjig –, pa krepko podpira domnevo, da se je on v Rodik priselil.

Dosti kasneje, leta 1686, se je v Rodik priženil še en Janez Felicijan, ki je bil sin Matija Felicijana iz Štjaka (*Santtiach*) v župniji Vipava. Kot njegova priča je v poročni knjigi zapisan Andrej Felicijan, ki je bil nedvomno Anžetov sin.¹⁵ Isti redki priimek ženina in poročne priče navaja k sklepu, da sta bila po vsej verjetnosti sorodnika, nemara celo bratranca, kar bi spet lahko pomenilo, da je tudi Anže Felicijan prišel iz Štjaka. Pri preverjanju te obetavne domneve v matičnih knjigah župnij Vipava in Štjak pa tam ni bilo najti niti enega Felicijana. Tudi siceršnje obsežno poizvedovanje o Felicijanih na širšem območju Slovenije in severne Italije je bilo zaman.

Na podlagi opisanih ugotovitev lahko biografijo Anžeta Felicijana povzamemo takole: rodil se je pred letom 1620 neznano kje, okrog leta 1640 se je poročil s Polono, verjetno domačinko iz Rodika, in imel z njo v letih 1641–1658 šest otrok; samostojno poklicno pot zidarskega mojstra je verjetno začel okrog leta 1655 in jo nadaljeval tja do leta 1680, ko je – spet neznano kje – umrl.

Kot zidarski in kamnoseški mojster ga je nasledil prvorojeni sin Anže Felicijan mlajši. V matičnih knjigah najdemo vse poglobljene podatke iz njegovega življenjskega cikla. Oženil se je z Uršulo Race iz Rodika, ko je bil star že devetintrideset let. Žena mu je rodila tri sinove: Gregorja leta 1692, Jerneja 1700 in Antona 1705.¹⁶ Iz urbarjev zremo, da se je leta 1683, obenem z materjo Polono, vpisal v bratovščino blažene Device Marije v Brezovici in da je bil v letih 1684–1687 tudi eden izmed ključarjev bratovščine sv. Valentina v Rodiku.¹⁷ Umrl je leta 1718, star sedeminsedemdeset let.¹⁸

¹⁴ Na to me je opozorila Majda Peršolja, Križ pri Sežani, ki domneva, da izvira Polona iz tamkajšnje družine Kleva. Pri tem se opira na zapis v eni izmed kasnejših poročnih knjig, da sta bila nevesta in ženin Helena Kleva in Lovrenc Felicijan, Anžetov potomec po *Bercélovi* veji, sorodnika v tretjem ali četrtem kolenu.

¹⁵ *PMK Brezovica 1660–1698*, cit. n. 9.

¹⁶ *RMK Brezovica 1678–1701*, *RMK Brezovica 1701–1742*, ŽA Slivje, s. p.

¹⁷ *Urbar cerkve v Brezovici 1673*, ŽA Slivje, f. [49]; *Urbar cerkve v Rodiku 1632*, cit. n. 5, f. [66, 66v, 67, 67v].

¹⁸ *MMK Brezovica 1698–1756*, ŽA Slivje, s. p.

GRADIVO

1. Levi obzidni porton z napisno ploščo, detajl, Dolina, ž. c. sv. Urha

Od njegovega sina Antona poteka ena izmed treh vej Felicijanov v Rodiku, ki je dobila hišno ime *pri Bercélu*, sin Gregor, ki je vsaj krajši čas opravljal zidarska in kamnoseška dela, pa bi utegnil biti začetnik rodu Felicijanov *pri Anžinu* (*Jdžinu*) v Danah. Drugorojeni brat Anžeta mlajšega Tomaž je umrl kot dojenček že v naslednjem letu po rojstvu, brata Jurij in Andrej pa sta začetnika rodov *Krnelovih* in *Oslarjevih*, kasneje *Čózotovih* v Rodiku.¹⁹

O Andreju ni znano, ali se je tudi on ukvarjal z dejavnostjo očeta in bratov, medtem ko je o Jurijevih zidarsko-kamnoseških delih na voljo razmeroma dosti arhivskih podatkov. Kot rečeno, se je oženil šele po materini smrti, ko je imel štiriintrideset let.²⁰ Njegova žena je bila Marina Babič iz Rodika in v letih od 1689 do 1708 mu je rodila štiri otroke.²¹ Prvi sin je kmalu umrl, Luka, ki se je rodil zadnji, pa je nadaljeval rod. Vse kaže, da je Jurij vsaj do poroke delal v delavnici brata Anžeta, potem pa se je sčasoma osamosvojil in delal na svojo roko, kakor pričajo izplačila na njegovo ime za večja dela pri raznih cer-

¹⁹ Podatek Majde Peršolja, Križ pri Sežani.

²⁰ *PMK Brezovica 1660-1698*, cit. n. 9.

²¹ *RMK Brezovica 1678-1701*, *RMK Brezovica 1701-1742*, *ŽA Slivje*, s. p.

kvah na območju župnije Brezovica. Da je bil ugleden mož, govori dejstvo, da je bil – tako kot njegov starejši brat – nekajkrat izvoljen za ključarja bratovščine sv. Valentina v Rodiku (v letih 1707–1708).²² Umrli je leta 1735 v visoki starosti nad osemdeset let.²³

V vseh treh omenjenih rodiških rodovih Felicijanov se je priimek Felicijan izgubil že v 18. ali 19. stoletju, ohranil pa se je v sosednjih Danah in Kačičah. Tam je tudi še živo izročilo o domačih *štančarjih* Felicijanah iz 19. stoletja, ki so morebiti daljni potomci in nasledniki mojstra Anžeta starejšega.

Arhivsko dokumentirana in podpisana dela mojstra Anžeta Felicijana starejšega

V primerjavi z drugimi, v strokovni literaturi prav tako skoraj neznanimi podeželskimi stavbarji in kamnoseki, ki so v 17. stoletju delovali na Primorskem, so njegova dela še najbolj izpričana z arhivskimi in epigrafskimi viri. V zvezi z zidarskim delom je bilo njegovo ime prvokrat omenjeno 2. januarja 1651 v urbarju cerkve sv. Antona v Prebenegu v župniji Dolina ob znesku plačila 24 liber »za zidarja Urbana in Anžeta« (*muratoribus Urbano et Anse*).²⁴ Da gre najverjetneje prav za Anžeta Felicijana iz Rodika in za njegovo delo (in ne za katerega soimenjaka), govorita oblika cerkvenega portala in vrsta kamna, ki sta značilna za kasnejša njegova dokazljiva dela. Glede na navedeno zaporedje imen obeh zidarjev je bil Urban najbrž mojster, Anže pa pomočnik. Najbrž sta obadva delala tudi pri cerkvi v bližnjih Mačkovljah, ki ima nekoliko drugače oblikovan portal, datiran z letnico 1652 (verjetno mojstrovo delo), a iz enakega ali podobnega kamna kot omenjeni portal v Prebenegu. Siv školjčni apnenec, iz katerega je portal sklesan, spominja na tistega iz kamnoloma v okolici Rodika, to pa govori v prid domnevi, da je v Rodiku delovala stavbarska delavnica že pred nastopom Anžeta Felicijana kot mojstra.

Popolnoma nedvoumno je izpričan delež mojstra Anžeta Felicijana (*Mastro Anse felician*) pri zidavi cerkve sv. Helene (zdaj sv. Antona)

²² *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, p. 161.

²³ *MMK Brezovica 1698–1756*, cit. n. 18.

²⁴ *Register (urbar) cerkve sv. Antona v Prebenegu–Mačkovljah, 1587–1651*, Arhiv HAZU, Zagreb, f. 30.

GRADIVO

2. Napisna plošča na prezbiteriju, Mihele, p. c. sv. Elija

3. Napisna plošča, Na Gradišcah nad Črnotičami, p. c. Marije Snežne

v Hrpeljah. Tam je v letih 1661–1670 mojstroval njegov soimenjak mojster Anže Rojina iz Brezovice, kot je razvidno iz številnih njegovih prejemkov za opravljena dela, Anže Felicijan pa je sodeloval z njim v letih 1661–1662, ko so zidali prezbitarij.²⁵

Prvo arhivsko dokumentirano samostojno delo mojstra Anžeta Felicijana je obzidje nekdanjega pokopališča okrog župnijske cerkve sv. Urha v Dolini pri Trstu z dvema portonoma, ki sta oba datirana z letnico 1661. Oba sta opremljena tudi z gradbenimi napisi na napisnih ploščah oziroma na bazi podboja. Kot naročnika sta v napisu navedena takratni župnik Benedikt Fogarino in bratovščina sv. Rešnjega telesa v Dolini s ključarji. V urbarju cerkve sv. Urha so med izdatki ključarjev v letih 1660–1661 zapisani različni zneski predplačil in plačil v denarju, žitu, vinu, olivnem olju in hrani, ki so jih prejeli *Mistro Anse Felician* in zidarji (*Mistri muradori*) za zidavo obzidja pokopališča, za lomljenje kamna, njegov prevoz, izdelavo in postavitve novih portonov (*porta noua*).²⁶ Pri koncu urbarja najdemo tudi besedilo pogodbe iz leta 1661 med ključarjema, župnikom in mojstrom, da bo za pokopališče sv. Urha naredil porton iz rezanega kamna (*porta di S. Odorico intagliata*) za 45 dukatov, ki mu sledi še povzetek in seštevek vrednosti vseh dejanskih predplačil in plačil v denarju in naturalijah v letu 1661 in na začetku leta 1662 v skupni vrednosti 300 liber.²⁷

Naslednje izpričano Felicijanovo delo sta stebra, ki nosita pevske kor v cerkvi sv. Trojice v Rodiku, ali kot je zapisano v urbarju: *due colonne per balidore*. Zanju je prejel leta 1663 pogodbeno plačilo v vrednosti okroglo 135 liber.²⁸ Istega leta je Felicijanova delavnica delala tudi pri cerkvi sv. Roka na hribčku Koromačniku pod Boljuncem v

²⁵ *Urbar cerkve v Hrpeljah 1627*, ŽA Slivje, ff. [50, 51, 52]. Cf. tudi Vladimir GRŽELJ, *Kronika Hrpelj. Ob 700-letnici prve pisne omembe Hrpelj*, Hrpelje 2004, p. 198 (po podatkih pisca tega članka). – O zidarskih, kamnoseških in drugih delih »vseznała« Anžeta Rojina cf. Franc Rožič, *Kronika župnije Brezovica*, 1955 (tipkopis, ŽA Slivje), pp. 3, 5, 72, 74. – Anže Rojina je umrl 24. marca 1687, domnevno star približno petdeset let. Cf. *MMK Brezovica 1640–1696*, cit. n. 10.

²⁶ *Urbar Dolina l. 1675 (Vrbarium San: Vldarici Episcopi Avgustani)*, ŽA Dolina, ff. 75v, 77v, 78, 95, 99v.

²⁷ *Urbar Dolina l. 1675*, cit. n. 26, f. 203v, f. 204. – Dodati je treba še pojasnilo o vrednostnih razmerjih med takratnimi denarnimi enotami: dukat (D) je veljal 6 liber, libra (L) pa 20 soldov (s). Forint je bil enakovreden dukatu.

²⁸ *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8.

župniji Dolina. Iz knjige bratovščine sv. Roka v Boljuncu razberemo, da je mojster prejel več zneskov za zidarsko delo na prezbiteriju in za novo zvončnico (*per il nouo campanile*).²⁹ Ker gre za manjše zneske, datirane z letom 1663 in začetkom 1664. leta, je težko reči, kakšen je bil obseg njegovih zidarskih del na cerkvi, ki je danes v ruševinah.

Najbolj opazna pričevanja o delih Anžeta Felicijana starejšega so, seveda, napisni kamni z njegovim podpisom.³⁰ Prvikrat je vklestil svoj podpis FECIT ANSE FELICIAN, datiran z letnico 1663, na visoko pravokotno okno z močno porezanimi robovi v južni steni cerkve sv. Trojice v Hrastovljah. V večje klesani pisavi z zelo pravilno oblikovanimi velikimi črkami je treba opozoriti predvsem na posebno obliko črke F z dvostransko gornjo prečko in črke N z nagnjenim in v desno ukrivljenim desnim deblom, ki nastopata v mojstrovem priimku, črka N pa tudi v njegovem imenu. Druge značilnosti njegove pisave so še črka E z enako dolgimi tremi prečkami, črka L s kratko poševno spodnjo ramo in črka I s kratko poševno levo gornjo levo ramo (podobna enki), vendar se slednji obliki ponovita samo še na kropilniku cerkve sv. Jedrta v Prešnici.

V istem letu se je podpisal tudi na preprosti napisni plošči z desetvrstičnim latinskim gradbenim napisom na hrbtu petosminskega prezbiterija cerkve sv. Elija v Mihelah, tokrat kot IOANES FELICIAN. Ta napis je oblikovan popolnoma drugače od onega na oknu v Hrastovljah: besedilo je klesano brez vnaprejšnjega načrta, velike črke so dokaj svobodno oblikovane, neenotnih oblik in velikosti, višina vrstic se veča od prve proti zadnji, torej od zgoraj navzdol, poleg tega je v njem precej klesarskih napak in površnosti. Vendar pa bi ga – če ne bi vseboval podpisa – lahko že po zgoraj opisanih osebnih oblikah črk F in N pripisali, če že ne mojstru samemu, pa vsaj njegovi delavnici ali nemara kar njegovemu sinu Janezu, ki je v tistem času dopolnil dvaindvajset let.

Naslednji podpisani epigrafski dokument je vzidan na cerkvi Marije Snežne Na Gradiščah³¹ nad Črnotičami. To je napisna plošča na

²⁹ *Knjiga bratovščine (cerkve) sv. Roka v Boljuncu blizu Trsta, 1603–1688*, Arhiv HAZU, Zagreb, ff. 96v, 97, 98, 98v, 99, 199.

³⁰ Podrobnejši opisi z njegovim imenom podpisanih napisnih kamnov sledijo v katalogu na koncu prispevka.

³¹ V *Atlasu Slovenije* je lokacija imenovana Gradišče, vendar uporabljam točnejše poimenovanje Na Gradiščah, kakor govorijo v Črnotičah.

hrbtu podobno oblikovanega prezbiterja, na kateri se besedilo začinja z »letom Gospodovim 1663« in nadaljuje s šestvrstičnim latinskim gradbenim napisom, katerega naročnik je spet dolinski župnik Benedikt Fogarino. Napis v kvadratnem napisnem polju, ki je z vseh strani obdano s po dvema trakastima dvojnima nasprotnosmernima volutama, je večji del klesan s pravilno, a nekoliko svobodneje oblikovanimi velikimi črkami, zadnji dve vrstici pa sta zaradi nenačrtne razporeditve besedila pomanjšani in stisnjeni. Že znanim posebnostim Felicijanove pisave se tukaj pridružuje še rokopisno oblikovana črka G z daljšim repom (ki bo pomagala identificirati nekaj njegovih del iz sedemdesetih let).

Leta 1665 je mojster Anže cerkvi Na Gradiščah dozidal še ladjo. Tedaj je na portal v glavni fasadi vklesal še drugi gradbeni napis z letnico, imenoma ključarjev Tomaža Škorja in Geržeta Gobina ter s svojim popolnim podpisom. Velike črke je oblikoval zelo pravilno, v podpisu pa spet opazimo njegov značilni F. Portal je oblikovan s takrat pogostnimi enostransko profiliranimi podboji, profiliranimi bazama, gladko dodatno preklado in karniso nad njo. Sredi preklade je reliefna krilata glavica angela hruškaste oblike z neizrazitim obrazom, medtem ko sta bazi podbojev – podobno, a vendar nekoliko drugače kot napisna plošča na prezbiteriju – okrašeni s po dvema paroma linearno vrezanih nasprotnosmernih dvojnih volut, spodnja dela podbojev pa z rahlo izbočenima ploščatima lilijastima križema. Delo istega dleta sta tudi obe podobno profilirani okni z bogato karniso v glavni fasadi.

Tistega leta se je Anže Felicijan podpisal tudi na kropilnik v cerkvi sv. Jedrta in Jakoba v Prešnici. Kratki napis na obodu školjka-stega bazena, ki poleg letnice 1665 navaja še ime ključarja Luka Memona, je sklesal s pravilnimi velikimi črkami. Pri tem mu jo je spet zagoedel klesarski škrat, enkrat celo v priimku, ki se bere kot TELICIAN, ker je pri F-ju pozabil na srednjo prečko. Na stebrasti nogi, ki ima rahlo izbočen trebuh, obdan z oblim prstanom, je v spodnjem delu linearno vrezano okrasje s stiliziranimi tulipani.

V letih 1665 in 1666 so bila spet na vrsti večja zidarska in kamnoseška dela pri cerkvi sv. Trojice v Rodiku. Vpisi stroškov v urbarju, ki se nanašajo na izdelavo strešnega venčnega zidca in pokrivanje strehe,³² kažejo, da so v tistih letih pokrivali ali prekrivali streho nad cerkve-

³² *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, pp. 9, 10, 12.

GRADIVO

4. Vzhodni porton, Rodik, ž. c. sv. Trojice

5. Napis na portalu, detajl, Klanec pri Kozini, ž. c. sv. Petra

no ladjo. Čeprav se v zvezi s tem kot prejemnik plačila samo enkrat nava-
ja Felicijan, lahko vsa omenjena dela pripišemo njemu.

Zelo pomembno naročilo sta bila portona v obzidju iste cerkve, ki sta bila izdelana in postavljena v letih 1666–1667. V naslo-
vu povzetka mojstrovih prejemkov, ki je zapisan pri koncu urbarja, je
to naročilo izrecno zapisano kot *La noua porta intagliata nella Ma-
tieria come in Dolina*. Plačilo v skupnem znesku 352 liber, v denar-
ju in naravi (zrnju, drobnici, oblačilih idr.), je enakovredno plačilu za
portona v Dolini oziroma je nekoliko višje, nedvomno na račun boga-
tejše in zahtevnejše kamnoseške izvedbe z večjim deležem klesanih
sestavlin.³³

Monumentalni vzhodni porton ima na stranskih krilih dvo-
delen napis »v večjo božjo slavo«, ki je datiran z letnico 1667 in sporoča
ime istega naročnika Benedikta Fogarina, tedaj župnika v Brezovici.
Črke na izbočenih napisnih poljih so zelo pravilno oblikovane in klesane,
Felicijanovo dleto pa izdaja samo oblika E-ja s tremi enako dolgimi
prečkami. V tem primeru je glede Felicijanovega avtorstva bolj zgovor-
no okrasje: linearno vrezani pari nasprotnosmernih dvojnih volut okrog
napisov in na podvojenih bazah podbojev ter tulipani na podbojih in v
polovičnih trikotnih čelih. Zahodni porton v istem obzidju je bogatejši
z reliefnim cvetličnim okrasjem in s podobami krilatih angelskih glavic,
vendar je brez napisa in letnice.

Zadnje podpisano Felicijanovo delo, na katerem se edini-
krat naslavlja kot mojster, je uvodoma omenjeni portal cerkve sv. Petra
v Klancu iz leta 1670. To je njegovo dotlej najbolj zrelo delo, česar se je
gotovo tudi sam zavedal. Sestavni deli so komponirani v podobno ce-
loto kakor portal cerkve Marije Snežne na Gradščah, vendar je dopol-
njena še z odprtim trikotnim čelom z reliefno podobo sv. Petra in poživ-
ljena z novim, izrazitejšim okrasjem.

V arhivskem gradivu župnije Brezovica je v naslednjih letih
dokumentiranih še nekaj Felicijanovih del. Že navajani drugi rodiški
urbar vsebuje na zadnji strani tudi povzetek prejemkov Anžeta Feli-
cijana za leto 1677, ki se v izvorniku glasi: *Riceuta del Ans felician p la
piramede*.³⁴ Seštevek zneske kar 130 liber, sledita pa še dve manjši pla-

³³ *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, p. 394.

³⁴ *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, p. 396.

čili v letu 1679. »Piramida« je sinonim za lopo,³⁵ v tem primeru za lopo s trikapno skrlnato streho na klesanih slopih z arkadami pred cerkvijo v Rodiku.

V urbarju cerkve sv. Štefana v Brezovici se leta 1678 omenja tudi sodelovanje Anžeta Felicijana in njegovega tovariša pri delu na cerkvi,³⁶ morda pri delu na strehi ali pri zidavi zvonika, ki je bila tistega leta dokončana pod mojstrom Anžetom Rojinom. To je tudi zadnja znana omemba Anžeta Felicijana v arhivskih virih.

Naj na tem mestu povzamemo bistvene značilnosti posameznih napisov oziroma napisnih kamnov, ki so sicer podrobneje opisane in razčlenjene v katalogu. Napisi so klesani večidel na krempanih, nekajkrat tudi na zglajenih ploskvah preprostih napisnih plošč ali preklad. Utori črk so klinasti in praviloma kvalitetno klesani. Število vrstic napisov variira od ene do največ deset. Oblika pisave oziroma črk je v glavnem pravilna, ponekod zelo pravilna, le v enem primeru je zelo svobodna, a tudi tedaj ohranja pomembne skupne značilnosti. Bolj ali manj svobodne so tudi velikosti črk in razmerja med njihovo višino in širino: variirajo tako višine vrstic med sabo kakor tudi višine črk v posamezni vrstici, tako širine različnih črk kakor tudi širine iste črke (npr. ozki N-ji in zelo široki okrogli O-ji ali pa zdaj normalno širok, drugič zelo širok V). Znotraj istega napisa so lahko nekatere besede oblikovane iz bolj ali manj razprtih črk, medtem ko so v drugih zaradi pomanjkanja prostora črke stisnjene, zožene, preoblikovane in včasih potisnjene v živ rob pisnega polja ali celo čezenj, kar pomeni, da je bil napis izveden brez vnaprej premišljene in oblikovane predloge. Posledica tega so tudi posamezne nižje vrstice na koncu besedila, pomanjšane in privzdignjene črke v vrstici, okrajšave (označene s tildo ali brez nje) in ligature.

Jezik napisov je praviloma latinski. Vrsta pisave je baročna različica renesančne kapitale. V konkretnih primerih so zanjo večinoma značilne te oblike črk: A z lomljeno prečko, polkrožni C in D, M z nagnjenima debloma, okrogli O, R s spodaj odprtim lokom in priviha-

³⁵ Joannes BELLOSZTENEZ, *Gazophylacium seu latino-illyricorum onomatium Aerarium*, Zagrabiae 1740 (reprinta Zagreb 1972 in 1998), p. 1004.

³⁶ *Urbar cerkve v Brezovici 1628*, ŽA Slivje, f. 96.

nim repom ter v desno nagnjeni S. Posebno značilni sta obliki črke F z dvostransko gornjo prečko (kakor pri črki T oziroma kakor v rokopisni različici F-ja) in črke N z nagnjenim in v desno ukrivljenim desnim deblom.³⁷ Za prepoznavanje Felicijanove pisave je zelo pomembna tudi oblika črke E s tremi enako dolgimi prečkami in rokopisno oblikovana črka G s podaljšanim kljukastim repom na osnovnici. Redek pa je sicer zanj značilen L s kratko, rastočo poševno spodnjo ramo in I kakor enka s kratko poševno gornjo ramo.

Za Felicijana kakor tudi za nekatere druge sočasne klesarje napisov je nekaj popolnoma običajnega, da v istem napisu ali celo v isti besedi uporabijo dve različni obliki iste črke ali številke, npr. običajni F in F z dvostransko gornjo prečko ali A z lomljeno in A z ravno prečko, še pogostejše pa so variacije nekaterih oblik črk med različnimi napisi istega avtorja, npr. N-ja z navpičnima in N-ja z nagnjenima debloma.

Med števkami je običajna tisočica v obliki črke I, včasih s piko in spodaj sidrasto razcepljena, petica pa je zmerom v obliki črke S. Pike so trikotne. Uporabljene okrajšave so običajne, npr.: F: F: za FIERI FECIT; DNI, DNO za DOMINI, DOMINO; PBRO za PRESBYTERO; OIB9 za OMNIBUS; MRO za MISTRO.

Posebej je treba pripomniti, da so v nekaterih napisnih besedilih tudi napake, bodisi iz kamnosekove površnosti ali pa zaradi nje-gove šibke pismenosti.

Za zanesljivejše nadaljnje prepoznavanje Felicijanovega avtorstva kamnoseških del je treba vedeti kaj tudi o naravi in izvoru kamna, ki ga je uporabljal. Dragocen podatek najdemo v že omenjenem urbarju cerkve sv. Urha v Dolini, v katerem piše v zvezi z novima portonoma tudi to, da so šli lomiti kamen zanju v Rodik (*andarono á Leuar Li sassi á Rodich per la porta noua*).³⁸ Iz tega jasno sledi, da je imel

³⁷ Tako obliko črke F zasledimo na obravnavanem območju samo še na napisni plošči nad portalom cerkve sv. Martina v Dolini iz leta 1655, v napisu na portalu cerkve sv. Janeza Krstnika v Boljuncu iz leta 1663 in na napisni plošči pri obzidnem portonu cerkve sv. Antona v Hrpeljah iz leta 1670. Opisana posebna oblika N-ja je bila praviloma uporabljena samo v napisih s podpisom Anžeta Felicijana, izjema je le napis na plošči ob obzidnem portonu pred cerkvijo v Hrpeljah.

³⁸ *Urbar Dolina l. 1675*, cit. n. 26, f. 77v.

mojster kamnolom v domačem kraju in da je v njem lomil kamen za svoje izdelke.³⁹ Med ogledom opuščenih manjših odkopov na obrobju zdaj zasute doline v Bodenjivcu na območju Male griže pri Rodiku, kjer so po izročilu lomili tudi kamen za zidavo rodiške cerkve,⁴⁰ je bilo ugotovljeno, da je v njih svetlo siv zgornjekredni rudistni apnenec lipiške formacije z drobnimi rudistnimi lupinami. Primerjava klesanih kosov apnenca, vgrajenih v prezbiterij in ladjo Felicijanove cerkve v Mihelah, klesancev, iz katerih sta narejena obzidna portona, in kamnitih detajlov pri cerkvi v Rodiku z vzorci kamna iz Male griže je jasno pokazala, da gre v vseh primerih za isti krajevni apnenec, le da vsebuje ponekod več, drugod manj školjk.⁴¹

Mojster Anže Felicijan mlajši in njegova delavnica

Prvo arhivsko izpričano stavbarsko delo Anžeta Felicijana mlajšega, potem ko je prevzel očetovo delavnico v Rodiku, je cerkev sv. Andreja pri Dolini, vendar je od nje ostal samo še kup razvalin. O mojstru govorijo računi ključarjev cerkve in bratovščine sv. Andreja apostola za opravljena zidarska dela, v katerih se navaja njegovo ime v številnih različicah: kot *M.^{ro} Anse Muradore*, *Zuanne Felician Muradore*, *Gio. Felician di Rodich*, *M. Felician Juan* ali kratko malo *muradore*, zidar. Iz njih zvemo, da je v letih 1682, 1684 in 1685 prejel precejšnje zneske predplačil in plačil v denarju in deloma v vinu: za zvončnico, za zidavo (*fabrica*), za klesanje kamenja in za skrile (*le Lauere*) za streho prezbiterija ter drugo. Ti sicer niso zmerom izrecno zapisani na Anžeta

³⁹ Za manjše podeželske kamnoseške delavnice in posamezne kamnoseke je bilo značilno, da so kamen za svoje potrebe lomili sami v priročnih kamnolomih. Pogostokrat je bila kamnolomska, kamnoseška in zidarska dejavnost združena v eni osebi.

⁴⁰ Jasna PERŠOLJA – Milan PREGELJ, Rodiška župnija, *Rodik med Brkini in Krasom*, Koper 1997, p. 96.

⁴¹ Kamnoseki ločijo v apnencu lipiške formacije t. i. enotni, če je iz močno zdrobljenih lupin rudistov, in rožasti apnenec, če so v njem značilne cele, ozkimi stožcem podobne spodnje lupine rudistnih školjk, ki so na prečnem preseku kamnine videti kakor nekakšni cvetovi. Cf. Bogdan JURKOVŠEK, Geološka zgradba Rodika z okolico, *Rodik med Brkini in Krasom*, Koper 1997, p. 3. – Avtorju se toplo zahvaljujem za poučen terenski ogled in navedene ugotovitve pri identificiranju kamna Felicijanovih del.

Felicijana, a se razume samo po sebi.⁴² Iz povzetka plačil za zidavo nove cerkve sv. Andreja s prezbitერიem in z zvončnico v letih 1683, 1685 in 1686⁴³ sledi, da je mojster prejel v seštevkih 330, 33 in še 30 liber. Nekoliko kasneje, leta 1687, pa beremo opombo, da zvončnice pri sv. Andreju ni naredil tako, kakor bi bilo treba, ker je ni dobro pritrdil z železnimi vezmi in jo je zaradi tega konec leta prevrnila burja, pri čemer se je razbil tudi zvon.⁴⁴ Zaradi nastale škode se je moral zavezati, da bo ponovno postavil zvončnico brez plačila za delo, medtem ko bo druge stroške zanjo krila cerkev. Iz istega razloga je bil primoran zas-tonj izdelati še stopnice iz belega kamna za oltar pri cerkvi sv. Martina na Brcah nad Dolino, ostale stroške v zvezi z njimi pa je prav tako prevzel naročnik.⁴⁵ Leta 1692 so mu ponovno zaupali delo v cerkvi sv. Andreja, in sicer izdelavo tlakovcev iz dobrega kamna (*quadrelli di sasso fino*), leta 1699 pa je v njej naredil še stopnice k oltarju.⁴⁶

V drugem rodiškem urbarju je vpisanih nekaj manjših izplačil Anžetu Felicijanu za nedoločena dela pri cerkvi v Rodiku v letih 1683 in 1684; plačilo leta 1686 se je verjetno nanašalo na izdelavo stopnic, leta 1693 pa je prejel večji znesek za izdelavo tlaka.⁴⁷

Leta 1686 je opravil tudi večje delo na cerkvi v Markovščini in zanj prejel okroglo 187 liber. V urbarju ne piše, za kakšno delo je šlo, ker je v njem sočasno navedenih tudi več izdatkov za skrile (*lastre*),⁴⁸ pa je moč sklepati, da je mojster tedaj z njimi pokrival streho.

Potem arhivski viri nekaj časa molčijo. Preostala izpričana dela Anžeta mlajšega sodijo že v 18. stoletje, v vseh primerih pa gre za izdelavo kamnitih tlakov. Tako je v letih 1704–1705 delal tlak za Marijino cerkev v Kačičah, pri čemer urbar posebej omenja tlak v prezbite-

⁴² *Urbarium St. Andreae Apost. / Bratovščina sv. Andreja, ŽA Dolina*, ff. 2v, 2a, 3, 4, 5, 6, 7, 34v, 35v; cf. Stanko FLEGO, O cerkvah sv. Andreja in sv. Martina pri Dolini. (Zgodovinsko-topografske beležke), *Jadranski kalendar 1985*, Trst [1985], p. 190.

⁴³ *Urbarium St. Andreae Apost.*, cit. n. 42, f. 192v.

⁴⁴ *Urbarium St. Andreae Apost.*, cit. n. 42, f. 192v; FLEGO 1985, cit. n. 42, p. 190.

⁴⁵ *Urbarium Ecclesiae sancti Martini in Berze 1643*, ŽA Dolina, f. 31v.

⁴⁶ *Urbarium St. Andreae Apost.*, cit. n. 42, f. 187v; FLEGO 1985, cit. n. 42, p. 191.

⁴⁷ *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, pp. 93, 96, 101, 117.

⁴⁸ *Urbar cerkve v Markovščini 1638*, ŽA Slivje, ff. [61v, 63, 63v].

riju (*quadrelli auanti l' altare maggiore*).⁴⁹ Leta 1715 sta z bratom Jurijem naredila neko manjše delo pri cerkvi v Rodiku, zadnje njegovo in obenem njuno skupno delo pa je bila izdelava kamnitih tlakovcev za domačo cerkev leta 1718,⁵⁰ torej v zadnjem letu njegovega življenja.

Še en mojster v drugem rodu – Jurij Felicijan

Kamnoseška in zidarska dela Anžetovega brata Jurija prav tako poznamo le na podlagi arhivskih virov, saj tudi on ni imel navade podpisovati se nanja. Prvič nastopi kot *Juri Felician Muratore* v urbarju cerkve v Markovščini leta 1689. Zneski plačil, ki jih je prejel za delo pri tej cerkvi, se po vsej verjetnosti nanašajo na zidavo zvončnice, ki je danes ni več.⁵¹ V letih 1693–1694 je za vsoto 15 dukatov in 30 liber povrhu naredil tlak (*salizato*) pred domačo cerkvijo v Rodiku.⁵² Naslednje večje naročilo, vredno 50 dukatov in 4 libre, je dobil v letih 1701–1702, ponovno v Markovščini. Za tamkajšnjo cerkev je izdelal stopnice oziroma tristopenjski podest pred glavnim oltarjem in podesta pred stranskima oltarjema, stopnico prezbiterija, poleg tega pa še lopo (*Claniza*) pred vhodom in kamnit tlak pod njo.⁵³ Lope ni več, ker so kasneje na njenem mestu postavili zvonik. Istega leta je delal nekaj malega še pri cerkvi v Hrpeljah, 1703. leta pa je najbrž popravljaj zvončnico na njej.⁵⁴ V sočasnih virih se omenja še njegovo sodelovanje pri cerkvi sv. Roka v Skadanščini, verjetno prav tako v zvezi z zidavo zvončnice.⁵⁵ V letih 1706–1707 je v Hrpeljah prizidal cerkvi lopo z dvo-kapno skrilnato streho in ločnim portonom, na katerem je vklesana let-nica 1707.⁵⁶

V tistem času je Jurij delal tudi pri cerkvi sv. Štefana v Orehku v Brkinih. O tem priča zanimiv zapis na zadnji strani urbarja,

⁴⁹ *Urbar cerkve v Kačičah 1676*, ŽA Slivje, f. [58, 58v, 59].

⁵⁰ *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, pp. 190, 191, 200, 201.

⁵¹ *Urbar cerkve v Markovščini 1638*, cit. n. 48, ff. [65v, 66v].

⁵² *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, p. 118.

⁵³ *Urbar cerkve v Markovščini 1638*, cit. n. 48, f. [101v]. – Lope in tudi prej omenjene zvončnice ni več, ker ju je kasneje nadomestil zvonik.

⁵⁴ *Urbar cerkve v Hrpeljah 1627*, cit. n. 25, ff. [115, 117].

⁵⁵ *Urbar cerkve v Skadanščini 1700*, ŽA Slivje, f. [3].

⁵⁶ *Urbar cerkve v Hrpeljah 1627*, cit. n. 25, ff. [120]. Cf. tudi GRŽELJ 2004, cit. n. 25, p. 198.

da je mojster Jurij Felicijan prejel aro v vrednosti 42 liber za neko delo in se zavezal, da ga bo izvršil do pomladi 1707, drugače bo moral vrniti aro z dodatkom 10 liber vred.⁵⁷ V urbarju cerkve sv. Servula na Artvižah, prav tako v brkinskem zaledju Rodika, pa se na njegovo ime glasi več zneskov za leti 1711 in 1712, ko je delal stopnice oziroma podest za veliki oltar. Na ta račun je prejel še šest polovnikov rži leta 1714.⁵⁸ Istega leta 1714 je z drugimi zidarji spet zidal pri cerkvi v Skadanščini, najverjetneje lopo pred njo.⁵⁹

Od leta 1715 si pogosteje sledijo zapisi o Jurijevih delih. Kot že rečeno, sta z bratom Anžetom 1715. leta oba delala pri cerkvi v Rodiku, o Juriju pa je bilo tedaj izrecno zapisano, da je delal kamnite tlakovce, *quadrelli di pietra*. Neko plačilo zanje je prejel še v letu 1718.⁶⁰ V urbarju cerkve sv. Jurija na Taboru nad Bačem pri Materiji najdemo podatek, da je mojster Jurij Felicijan leta 1719 prejel aro 17 liber za nove stebre v cerkvenem obzidju (*le colonne noue del recinto alla chiesa*). Vpis naslednjega plačila v letu 1721, pri katerem mojster sicer ni izrecno imenovan, pojasni, da je bil z njimi mišljen nov obzidni porton.⁶¹ Na njegovem desnem kapitelu je vklesana letnica 1721.

Od 1720. leta dalje je Jurij spet delal pri cerkvi v Rodiku. Tedaj je prejel plačilo za neko delo na zakristiji (*Sagrado*). V letih 1722, 1724 in 1726 pa sledi v urbarju več plačil istemu mojstru za klesanje in polaganje plošč za tlake (*lastre, quadrelli, pro lapidibus quadratis, pro tegulis supra terram positis*).⁶² Zadnjič se omenja njegovo ime v besedilu pogodbe z bratovščino sv. Valentina za izdelavo kamnitih plošč za tlak in nekega zidu (*laboriby tam de quadrellis, quam de muro*) za cerkev v Rodiku v vrednosti 10 dukatov.⁶³ Po vsej verjetnosti je bila sklenjena v času po letu 1733, ko je imel Jurij že več kot osemdeset let.

⁵⁷ *Urbar cerkve v Orehku 1629*, ŽA Slivje, f. [106].

⁵⁸ *Urbar cerkve na Artvižah 1686*, ŽA Slivje, ff. [19, 21, 21v, 24].

⁵⁹ *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, pp. 192, 200, 201.

⁶⁰ *Urbar cerkve v Skadanščini 1700*, cit. n. 55, f. [10].

⁶¹ *Urbar cerkve na Taboru 1633*, ŽA Slivje, ff. [125v, 128v].

⁶² *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, pp. 213, 218, 234, 235, 238.

⁶³ *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, p. 264.

Gregor Felicijan – tretji rod nastopi in ponikne

Ali so Jurijevi potomci nadaljevali njegovo obrt, ni znano. Pač pa se je v urbarskih zapiskih v zvezi z izdatki za zidarska in kamnoseška dela v Rodiku v dvajsetih letih 18. stoletja pojavilo novo ime: Gregor Felicijan – sin Anžeta Felicijana mlajšega. Leta 1724 se nanj glasila dva majhna zneska plačil: prvi za manjše popravilo cerkvene strehe, drugi za dva dolga stranska kamna grobnice v cerkvi, ki jo je naredil neimenovan zidar. Tretjič in zadnjič se omenja njegovo ime leta 1726 v zvezi z večjim plačilom, vendar zaradi poškodovanosti urbarja manjka podatek, za katero delo je šlo.⁶⁴ V tretjem rodiškem urbarju, ki se začne nja z letom 1733,⁶⁵ njegovega imena ni več zaslediti. Pri vseh naštetih omembah bije v oči, da je vsakokrat zapisan samo z imenom in priimkom, nikdar z oznako *mistro* ali *muratore*, ki bi jo praviloma pričakovali v zvezi z omenjenimi obrtniškimi deli. Spričo tega se zdi zelo verjetno, da je bil le priučen zidar, ki je po očetovi smrti leta 1718 še nekaj časa priložnostno opravljal to delo, potem pa ga je opustil. Dejavnost delavnice njegovega deda in očeta je najbrž z njim zamrla ali pa se je bistveno zmanjšala. Samo še v drugem urbarju cerkve v Brezovici dosti kasneje, leta 1763, zasledimo neko manjše plačilo zidarju Gregorju (*Muratori gregorio*), ki bi se lahko nanašalo na Gregorja Felicijana.⁶⁶

O morebitnih neposrednih naslednikih Jurija in Gregorja Felicijana, ki bi nadaljevali zidarsko in kamnoseško dejavnost v 18. stoletju, ne vemo ničesar. Doslej znani podatki iz cerkvenih urbarjev za tisti čas kažejo, da se je – v primerjavi z izjemnim razmahom obnove in graditve sakralne arhitekture na obravnavanem območju v 17. stoletju in začetku 18. stoletja – gradbena dejavnost v naslednjih desetletjih 18. stoletja povečini omejila na manjše dozidave, notranjo in zunanjo opremo in na vzdrževanje cerkva. Dejavnost krajevnih gradbenih delavnic je spričo tega bolj ali manj zamrla. Domnevati smemo, da se je omejila na zidarje posameznike in se preusmerila v zidavo posvetnih kmečkih oziroma podeželskih stavb, del odvečne delovne sile pa se je najbrž vrnil h kmečkim delom.

⁶⁴ *Urbar cerkve v Rodiku 1662*, cit. n. 8, pp. 234, 235, 238.

⁶⁵ *Urbar cerkve v Rodiku 1733*, ŽA Rodik.

⁶⁶ *Urbar cerkve v Brezovici 1761*, ŽA Slivje, f. [3].

Vznik samoukov pri Anžinu v Danah – kontinuiteta ali preskok?

Zelo verjetno se tudi zdi, da se je v kasnejših rodovih razvejene rodbine Felicijanov poklicno izročilo njihovih začetnikov Anžetov tu in tam nadaljevalo ali vsaj občasno vznikalo na način samouške dejavnosti posameznikov. V tem smislu bi lahko razumeli tudi kamnoseško in zidarsko delo kmetov in samoukov Martina in Jožefa Felicijana na *Anžinovi* domačiji v Danah pri Divači. Morda bo kdaj mogoče s sistematičnim pregledom matičnih knjig ugotoviti, da sta bila daljna potomca Gregorja Felicijana iz Rodika, hišno ime pa spomin na pomembna začetnika rodu.

Brata Martin in Jožef sta se rodila kmečkim staršem Antonu in Heleni Felicijan.⁶⁷ Martin (1820–1895), ki je ostal na domu in se leta 1843 oženil, je 1857. leta polepšal domačijo z imenitnim dvoriščnim portonom ali *kolonjo* in se nanjo tudi podpisal z začetnicama: M F. Kaže pa, da je klesal tudi za druge, saj je v mrliški knjigi označen stan pokojnika z *rust(icus). lapicida*, torej kmet in kamnosek.⁶⁸

Martinov brat Jožef (1824–1895), ki se je poročil šele leta 1860, se je preselil v Kačiče k *Ritčevim (Ričevim)*, kjer je še živ priimek Felicijan. Po hišnem izročilu je kot zelo sposoben in delaven mož obnovil hišo in zanjo naredil vsa kamnoseška dela, med katerimi kaže omeniti predvsem portal z letnico 1881 in njegovim monogramom: J F.

Z njegovo smrtjo ob koncu 19. stoletja je bilo hkrati konec dveinpolstoletne zidarske in kamnarske tradicije Felicijanov na stiku Brkinov, Krasa in Istre, ki se je začela s kvalitetno delavnico graditeljev podeželskih cerkva s stilnimi prviniami pozne gotike, renesanse in zgodnjega baroka.

⁶⁷ *Status animarum Rodik 1831–1886*, ŽA Rodik.

⁶⁸ *MMK Rodik 1836–1916*, ŽA Rodik, p. 160. – Take oznake stanu oziroma poklica so v matičnih knjigah izjema; navadno je župnik v takih primerih vpisal samo kmečki stan.

Katalog

Napisi oziroma napisni kamni mojstra Anžeta Felicijana starejšega, ki so signirani ali izpričani z arhivskimi viri

Napisi so razvrščeni po časovnem zaporedju. V njihovih opisih sta na začetku osnovna označitev in lokacija napisa. Sledijo podatki o vrsti kamna in njegovi obdelavi ter mere napisnega kamna, napisnega polja in višine znakov (črk in števki) po vrsticah.

Če ni drugače navedeno, si sledijo mere v zaporedju: višina x dolžina x širina ali debelina. Če sta navedeni največja in najmanjša mera neke ploskve ali strani telesa, sta med sabo ločeni s poševnico (/). Vrstice napisa so označene s številko in z zaklepajem, npr. 1), 2), 3), izmerjene višine znakov v vrstici pa so navedene v razponih od najmanjših do največjih ali nasprotno. Posebej so označene višine pomanjšanih ali povečanih črk.

Opisani sta tudi tehnika in kvaliteta izvedbe črk (predvsem oblike utorov).

Osrednji del kataložne enote tvorijo: (glede na grafične možnosti čimbolj) zvest prepis napisa, transkripcija po transkripcijskih načelih za objavo in prevod v slovenščino (ki je pri preprostih besedilih opuščen).

Transkripcija napisov se zgleduje po priporočilih za transkripcijo napisnih besedil v delu Rudolf M. Kloos, *Einführung in die Epigraphik des Mittelalters und der frühen Neuzeit*, Darmstadt 1992, pp. 92–95. Latinska besedila napisov je prevedel mag. Franci BARAGA s sodelovanjem pisca tega prispevka.

Pri latinskih napisih, ki so v veliki večini, ni bilo smotno označevati jezika, zato pa je označen pri edinem italijanskem napisu.

Sledijo oznaka vrste pisave in vsakokratne njene zunanje značilnosti z opisi črk, števki, ločil, morebitnih drugih znamenj, ligatur in enklav, ki jih ni mogoče prikazati v tej računalniški pisavi. (Namesto tild nad črkami so bili uporabljeni podčrtaji pod njimi.) Opisi črk upoštevajo izrazoslovje, ki je bilo izoblikovano v soavtorstvu pisca tega članka z Lucijanom Bratušem in s terminološko pomočjo prof. Janka Modra v letu 2002 in obstaja v obliki računalniškega tipkopisa z delovnim naslovom *Izrazi za črke in njihove dele*.

Dodane so še morebitne tekstnokritične opombe in kulturnozgodovinski komentar, na koncu pa literatura in viri.

1 Dolina, Italija, ž. c. sv. Urha, 1661

Dvodelni gradbeni napis na dveh pravokotnih napisnih ploščah na portonu v obzidju nekdanjega pokopališča, levo od prezbiterija župnijske cerkve. Vzidani sta v levem in desnem zidanem krilu portona. Siv apnenec, obdelan s krempacem, z dletenimi robovi. Mere: leva plošča: 34,5 cm x 49 cm; napisno polje 29,5 cm x 45 cm; desna plošča: 32 cm x 49,5 cm; napisno polje: 29 cm x 46 cm. Višina znakov: levo: 1) 4,7–5,4 cm; 2) 4,5–4,8 cm; 3) 4,4–4,7 cm; 4) 4,4–5 cm; 5) 4,3–5,4 cm; 6) 4,7–4,1 cm; desno: 1) 4,5–6,2 cm; 2) 4,6–6 cm; 3) 5,5–4,6 cm;

4) 4,5–5,6 cm; 5) 4–4,6 cm. Vešče klesane črke s klinastimi utori; v levem napisu črno pobarvane.

Levo:

HOC OPVS F:
F: CONFRATER
NITAS CORPO
RIS CHRISTI
ANNO DOMINI
I 6 6 I : ~

HOC OPVS F(IERI)
F(ECIT) CONFRATER-
NITAS CORPO-
RIS CHRISTI
ANNO DOMINI
1661.

Desno:

SVB BENE
DICTOFOGA
RINO PARO
CHO ET SIN
DICIS ~ .

SVB BENE-
DICTO FOGA-
RINO PARO-
CHO ET SIN-
DICIS.

To delo je dala narediti bratovščina (svetega) Rešnjega telesa leta Gospodovega 1661.

V času župnika Benedikta Fogarina in ključarjev.

Pisava:

baročna različica renesančne kapitale;⁶⁹ okrogli O, polkrožni C in D, A z lomljeno prečko, E s tremi enako dolgimi prečkami, M z nagnjenima debloma, nagnjeni S, zadnji I s piko; trikotne pike; vijugasta vitica na koncu.

Komentar:

Bratovščina sv. Rešnjega telesa v Dolini pri Trstu je bila ustanovljena leta 1635 v večjo čast božjo, za zveličanje svojih vernih duš in v pomoč mrtvim dušam v vicah. Ohranil se je izvirnik njenih pravil v slovenskem jeziku.

Župnik Benedikt Fogarino, ki je bil v župniji Dolina namestnik, vikar tržaškega škofa, je v tej župniji služboval trikrat, in sicer v letih 1650–1662, 1671–1675 in 1676–1690. Med graditvijo obzidja okrog pokopališča in postavljanjem portonov v letih 1660–1661 so bili ključarji pri sv. Urhu Jakob Štrajn, Simon Pangerc, Matija Lavriha pok. Štefana in Luka Samec.

Viri:

Pravilnik Bratovščine sv. Rešnjega telesa v Dolini pri Trstu, Pokrajinski arhiv Koper, arhivski fond 352, *Zbirka slovenskih spisov*, t. e. 1, a. e. 8; *Urbar Dolina l. 1675 (Vrbarium San: Vldarici Episcopi Augustani)*, ŽA Dolina, pp. 75b, 77b, 78, 78b, 80.

⁶⁹ Poimenovanje pisave povzemam po strokovnjaku za pisave Lucijanu Bratušu, v nadaljevanju pa ga navajam skrajšano kot baročna kapitla.

GRADIVO

Literatura:

Giuseppe Cusciro, *Le chiese di Trieste*, Trieste 1992, p. 96; Pravilnik Bratovščine sv. Rešnjega telesa v Dolini pri Trstu, *Istrski zgodovinski zbornik*, I, 1953, pp. 226–227; *Visokočastitemu gospodu Jožefu Zupanu dekanu ob veselem prihodu v župnijo s. Urha šk. v Dolino na 24. malega travna 1900. Mali doneski k cerkveni zgodovini župnije sv. Urha šk. v Dolini*, Dolina 1900, s. p.

2 Dolina, Italija, ž. c. sv. Urha, 1661

Napis na portonu v obzidju nekdanjega pokopališča, desno od prezbiterijske župnijske cerkve. Vklasan je na profilirani bazi desnega podboja. Siv školjčni apnenec, obdelan s krempačem. Mere: baza: 51 cm × 50,5 / 31 cm × 48 / 37 cm; napisno polje: 31 cm × 50,5 cm. Višina znakov: 1) 8,1–9 cm; pomanjšani o: 5 cm; 2) 7 cm; 3) 6,5–6,8 cm. Črke s klinastimi utori.

ANNO Do
MINI
I 6 6 I

ANNO DO-
MINI
1661.

Pisava:

baročna kapitala; A z lomljeno prečko, polkrožni D, M z nagnjenima debloma in dolgima krakoma, črka I in enki s piko; privzdignjen pomanjšani o v zlogu Do.

Literatura in viri: cf. napis 1.

3 Hrastovlje, p. c. sv. Trojice, 1663

Gradbeni napis na visokem pravokotnem oknu z močno porezanimi robovi v južni steni cerkvene ladje. Besedilo je vklesano na prekladi, letnica pa na spodnjem oknjaku. Siv školjčni apnenec, obdelan s finim krempačem. Mere: okno: 177 cm × 95,7 cm; gornja preklada: 16/8,4 cm × 95,5 cm × 24/12 cm; spodnja preklada: 15,5/8 cm × 96 cm × 25/13,5 cm; napisni polji: 1) 5,3 cm × 85 cm; 2) 6 cm × 25 cm. Višina znakov: 1) 5,3–4,2 cm; 2) 5,8 cm. Mojstrsko vrezane črke s klinastimi utori.

HOC : OPVS : FECIT
ANSEFELICIAN
I 6 6 3

HOC OPVS
FECIT ANSE FELICIAN
1663.

To delo je naredil Anže Felicijan 1663.

Pisava:

baročna kapitala, pravilnih oblik; okrogli O, polkrožni C, nagnjeni S, F z dvostransko gornjo prečko (kakor T), E s tremi enako dolgimi prečkami, N z nagnjenim in v desno ukrivljenim desnim deblom, L s kratko in rastoče poševno spodnjo ramo, I kakor enka s kratko poševno ramo; trikotne pike.

Literatura:

Marijan ZADNIKAR, *Hrastovlje. Romanska arhitektura in gotske freske*, Ljubljana 1988, p. 14; Eda BENČIČ-MOHAR – Mojca GUČEK – Sonja HOYER – Robert TURK, *Umetnostnozgodovinski spomeniki, Kraški rob in Bržanija. Zbornik ob 500-letnici fresk v Hrastovljah*, Koper 1990, p. 130; Karlo KOCJANČIČ – Branko BRATOŽ-JEŽEK s sodelavci, *Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras*, Ljubljana 1997, p. 45.

4 Mihele, p. c. sv. Elija, 1663

Gradbeni napis na kvadratni napisni plošči na hrbtu prezbitarija. Siv školjčni apnec, obdelan s finim krempačem, z dletenimi robovi. Mere plošče: 52 cm × 52 cm. Višina znakov: 1) 3,8–4,2 cm; 2) 3,4–4,5 cm; črka X: 5 cm; 3) 3,2–4 cm; 4) 3,4–4,1 cm; 5) 3,4–4,2 cm; 6) 3,2–4,8 cm; 7) 3,8–5,3 cm; 8) 5,3–4 cm; 9) 4,7–5,5 cm; 10) 4,6–6,8 cm. Manj večje klesane črke s klinastimi utori.

I 6 6 3

HIC CHORVS EX

STVCTVS ESTSVB

PBRO LVCA PANCRE2

CVRATO ANDREA

CHIAZ ET NICOLAO

MOSTHACAMER

ARIHSET O I B 9

VICTN IS - - -

IOANES FELICIANF

1663.

HIC CHORVS EX

ST(R)VCTVS EST SVB

P(RES)B(YTE)RO LVCA PANCREZ

CVRATO, ANDREA

CHIAZ ET NICOLAO

MOSINA CAMER=

ARIHS ET O(MN)IB(VS)

VICINIS - - -

IOANES FELICIAN F(ECIT).

1663. *Ta kor (prezbitarij) je bil zgrajen v času duhovnika kurata Luka Pangreca, ključarjev Andreja Čiača (Čača) in Nikolaja Možina ter s (podporo) vse soseske. Naredil Janez Felicijan.*

Pisava:

baročna kapitala, zelo svobodna; A z ravno prečko, polkrožni C, X z navzdol podaljšanim desnim krakom, M z nagnjenima debloma in dolgima krakoma, E s tremi enako dolgimi prečkami, v desno nagnjeni N-ji z ukrivljenim desnim deblom, okrogli O, prvi Z podoben številki 2, en L z zelo kratko ramo, nagnjeni S, zadnji F z dvostransko gornjo prečko (kakor T); 9 kot okrajšava za -us. Kamnosekove napake: v tretji vrstici je izpustil R v EXT~~V~~CTVS, v peti vrstici je D brez debla, v sedmi vrstici je (po vsej verjetnosti) vklesal T namesto I in H namesto N, v deveti vrstici je ponovno črka T namesto I. Nad okrajšanimi besedami je samo enkrat vklesana tilda.

Komentar:

Razprta (in deljena) letnica I663 je ponovljena v notranjščini cerkve na kapitelih slavoloka.

Kurat Luka Pangrec je služboval v vikariatu Gročani v župniji Dolina od njegove ustanovitve v letu 1645 do leta 1668. Priimek Čač ali Čiač je (bil) domač in razšir-

GRADIVO

jen v vasi Draga in okolici. Temna beseda MOSTHA, je bila razrešena s pomočjo domoznanca Danila Pečarja.

Viri:

Danilo PEČAR, *Dušni pastirji na Malem Krasu 1627–1993*, Klanec pri Kozini 1996 (tipkopis), pp. 30, 65, 73; Id., *Družine v vaseh Malega Krasa. Priimki in nadimki*, Klanec pri Kozini 1996 (tipkopis), p. 75.

5 Črnotiče, Na Gradišcah, p. c. Marije Snežne, 1663

Gradbeni napis na kvadratasti napisni plošči na hrbtu prezbitarija. Vkllesan je v kvadratasto gladko napisno polje v izravnanim reliefu. Siv školjčni apnenec; zglajen, okrog napisnega polja in okrasnih volut obdelan s krempačem. Mere: plošča: 55 cm × 56 cm; napisno polje: 39,5 cm x 40 cm. Višina znakov: 1) 4,5–5,5 cm; 2) 5–5,6 cm; 3) 4,5–5,5 cm; pomanjšani T: 2,9 cm; 4) 3,8–5,1 cm; pomanjšani O: 2,2 cm; 5) 4,5 cm–5,2 cm; 6) 2,6–3,6 cm; 7) 2,4–3 cm. Vešče vrezane črke s klinastimi utori.

ANNO: DNI 1663

HIC CHORVS

STRVCTVSEST

SVB REVERENDO

DNO BENEDICTO

FVGARINO PAROCHO

DV INEANSE FELITIAN

ANNO D(OMI)NI 1663

HIC CHORVS

STRVCTVS EST

SVB REVERENDO

D(OMI)NO BENEDICTO

FVGARINO, PAROCHO

DV(L)INE. ANSE FELITIAN.

Ta kor (prezbiterij) je bil zgrajen leta Gospodovega 1663, v času prečastitega Benedikta Fugarina, župnika v Dolini. Anže Felicijan.

Pisava:

baročna kapitala; A z lomljeno prečko, okrogli O; tisočica s piko, spodaj sidrasto razcepljena; en I s piko; H z lomljeno prečko; polkrožni C in D, E s tremi enako dolgimi prečkami; ozki N-ji s kratkim, navznoter pomaknjenim krakom, ki ne dosega koncev debel; R s spodaj odprtim lokom in privihanim repom; nagnjeni S; F z dvostransko gornjo prečko (kakor T); rokopišno oblikovan G z dolgim repom; N-ja v podpisu ANSE FELITIAN imata desno deblo nagnjeno in ukrivljeno v desno; ligatura NE; trikotne pike; izraziti vijugasti tildi. Kamnosekova napaka: v besedi DV(L)INE je vrzel namesto manjkajoče črke L.

Glede na pravopisno normo manjka v besedi DV(L)INE črka A.

Črke v zadnjih dveh vrsticah so dosti manjše, deloma bolj stisnjene in slabše klesane, zadnja črka sega že čez rob napisnega polja, ker je kamnoseku zaradi klesanja napisa brez vnaprejšnjega načrta zmanjkalo prostora.

Literatura:

Visokočastitemu gospodu Jožefu Zupanu dekanu ob veselem prihodu v župnijo s. Urha šk. v Dolino na 24. malega travna 1900. Mali doneski k cerkveni zgodovini župnije sv. Urha šk. v Dolini, Dolina 1900, s. p.

6 Črnotiče, Na Gradiščah, p. c. Marije Snežne, 1665

Gradbeni napis na napisni prekladi portala v glavni fasadi. Napisna preklada iz zglajenega sivenga apnenca, ki ima na levi dodan manjkajoč kos, je levo od sredine počena. Mere: napisna preklada: 10,5 cm × 147,5 cm; napisno polje: 10,5 cm × 142 cm. Višina znakov: 1) 3,1–3,3 cm; 2) 3 cm; 3) 2 cm. Mojstrsko vrezane črke s klinastimi utori.

ANNO DOMINI I 6 6 S SVB CAMERARIIS
THOMA SCHORIA GHERSE GHOBINA
ANSE FELICIAN FECIT

ANNO DOMINI 1665 SVB CAMERARIIS
THOMA SCHORIA, GHERSE GHOBINA
ANSE FELICIAN FECIT.

Leta Gospodovega 1665, ko sta bila ključarja Tomaž Škorja (in) Gerže Gobina, je (to) naredil Anže Felicijan.

Pisava:

baročna kapitala; A z lomljeno prečko, okrogli O, nagnjeni S, polkrožni C in D, črka I in tisočica s piko, petica v obliki S, M z nagnjenima debloma, E s tremi enako dolgimi prečkami, F z dvostransko gornjo prečko (kakor pri T); trikotne pike.

Komentar:

Gerže ali Grže, v tem primeru ime ključarja Gobina, je različica imena Gregor (podatek prof. Janeza KEBRA, po Petar SKOK, *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*). V Črnotičah te oblike imena ne poznajo več, se je pa ohranilo kot hišno ime *pri Gržeta* v sosednji vasi Praproče.

V Planinskem vodniku je napačna navedba, da na portalu cerkve piše, da sta jo leta 1665 zgradila na temeljih še starejše domačina »Tomaž Škorja in Krše Gobina«. Pač pa je na glavni fasadi iz klesanega kamna nekoliko nad portalom vzdana plošča z drugim gradbenim napisom: ERECTVM / I665. / REVSTAVRATVM / VERO' / I 7 6 5., ki pove, da je bila cerkvena ladja zgrajena leta 1665 in ob stoletnici obnovljena. Tedaj je bila ladja podaljšana in je dobila novo glavno fasado iz klesancev, medtem ko so portal in okni ohranili.

Viri:

Danilo PEČAR, *Nekoč in danes na Malem Krasu. Separat beležk Podgorje – Črnotiče*, Klanec 1994, (tipkopis), p. 74.

Literatura:

Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras. Planinski vodnik, Ljubljana 1997, p. 54; Dario ALBERI, *Istria. Storia, arte, cultura*, Trst 2001, p. 191.

GRADIVO

7 Prešnica, p. c. sv. Jedrti in sv. Jakoba, 1665

Napis na kropilniku, ki stoji ob desnem slopu pevskega kora. Vrezan je v napisnem polju, omejenem s klinastima utoroma, na obodu školjkastega bazena. Siv školjčni apnenec s toplim odtenkom. Bazen je zglajen, na eni strani deloma razjeden od soli; noga in podstavek sta obdelana s finim krempačem. Mere: kropilnik: višina 108 cm; premer bazena: 66 cm; napisno polje: 3,7 cm × 193 cm. Višina črke: 2,9–3,3 cm; letnica: 3,2–3,3 cm. Kvalitetno klesani klina-
sti utori.

ANNO DNI I 6 6 S SVB CAMERARIO LVCA MEMO I IOCOPVSFECIT
ANSTELICIAN

ANNO D(OMI)NI 1665 SVB CAMERARIO LVCA MEMO(N) HOC OPVS
FECIT ANS(E) FELICIAN.

Leta Gospodovega 1665, ko je bil ključar Luka Memon, je to delo naredil Anž(e) Felicijan.

Pisava:

baročna kapitala; A z lomljeno prečko, polkrožni C; prvi trije N-ji imajo skrajšan krak, ki ne sega do spodnjega konca desnega debla; E s tremi enako dolgimi prečkami, L s kratko rastoče poševno ramo; F z dvostransko gornjo prečko (kakor T); N v imenu in priimku Anžeta Felicijana z nagnjenim desnim deblom, zavihanim v desno; v priimku FELICIAN sta I-ja oblikovana kakor enka s kratko poševno ramo; samo prva črka I in tisočica s trikotno piko zgoraj. Kamnosekove napake: pozabil je vrezati prečko H-ja, v svojem priimku pa srednjo prečko F-ja.

8 Rodik, ž. c. sv. Trojice, 1667

Dvodelni gradbeni napis na dveh pravokotnih ploščah v obeh zidanih krilih vzhodnega portona v cerkvenem obzidju. Napisa sta vklesana v zglajena napisna kamna, ki imata na sredi izbočeno napisno polje, obdano z linearno vklesanimi pari dvojnih nasprotnosmernih volut. Na desnem kamnu je letnica vklesana pod napisnim poljem. Svetlo siv školjčni apnenec, nekoliko razpokan. Mere: leva plošča: 39,5 cm × 39,5 cm; napisno polje: 22 cm × 22 cm. Višina črk: 1) 4,5–4,1 cm; 2) 4,7–4,3 cm; 3) 4,2–4,3 cm; 4) 4,6–4,4 cm. Mere: desna plošča: 39,5 cm × 37 cm; napisno polje: 23 cm × 20 cm in letnica 8 cm × 21,5 cm. Višina črk: 1) 4,6–5,1 cm; 2) 4,7–4,5 cm; 3) 4,4–4,6 cm; 4) 4,9–4 cm; 5) 6–4,8 cm. Vešče vrezani trikotni utori črk. Zelo pravilno oblikovane črke.

Levo:

A : M : D : G

HOC FAC

TVM EST

OPVS

SVB

B : F : P

ANNO

DOMINI

I 6 6 7

Desno:

A(D) M(AIOREM) D(EI) G(LORIAM).

HOC FAC-

TVM EST

OPVS

SVB

B(ENEDICTO) F(OGARINO) P(AROCHO)

ANNO

DOMINI

1667.

V večjo božjo slavo je bilo narejeno to delo v času župnika Benedikta Fogarina leta Gospodovega 1667.

Pisava:

baročna kapitala, pravilna; A z lomljeno prečko, polkrožni C, nagnjeni S; M z nagnjenima debloma in kratkima krakoma, en z dolgima krakoma; okrogli O, tisočica s piko; trikotne pike.

Komentar:

Benedikt Fogarino je bil v letih 1666–1668, 1675–1676 in 1677–1678 župnik v župniji Brezovica, v katero je tedaj spadal tudi Rodik (ti podatki so po navedbi brezoviškega župnika Franca Rožiča le informativnega značaja).

Viri:

Ivan KOMELJ, *Terenski zvezek LV*, 26. 7. 1966, zasebni arhiv, p. 14; Franc Rožič, *Kronika župnije Brezovica*, 1955, pp. 26, 27.

Literatura:

Nace ŠUMI, *Župnijska cerkev sv. Trojice v Rodiku, Rodik med Brkini in Krasom*, Koper 1997, pp. 66, 68 (slika); ID., *Arhitektura XVII. stoletja na Slovenskem*, Ljubljana 1969, p. 84 (slika); ID., *Arhitektura 17. stoletja na Slovenskem. Obdobje med pozno renesanso in zrelim barokom* (Ljubljana, Arhitekturni muzej), Ljubljana 2001, p. 77 (slika).

9 Klanec pri Kozini, ž. c. sv. Petra, 1670

Deljen napis na profilirani napisni prekladi portala v glavni fasadi. V sredi poglobljenega in uokvirjenega napisnega polja je reliefna krilata glava angela, ki deli letnico in ves napis na dvoje. Siv školjčni apnenec, obdelan s finim krempačem. Mere: napisna preklada: 20 cm × 205 / 209 cm; napisni polji: levo: 12,7 cm × 62 cm; desno: 12,7 cm × 62 cm. Višina znakov: levo: 5,3–7,5 cm; pomanjšane povišane črke: 4,1–2,3 cm; desno: 6–6,7 cm; pomanjšane povišane črke: 3,3 do 4 cm. Mojstrsko vklesani klinasti utori.

GRADIVO

M^{RO} ASE I 6 / 7 0 FELICIAN M(IST)RO A(N)SE FELICIAN. 1670.*Mojster Anže Felicijan. 1670.*

Jezik: italijanščina.

Pisava: baročna kapitala; A z lomljeno prečko, M z nagnjenima debloma, nagnjeni S, F z dvostransko gornjo prečko (kakor T), E s tremi enako dolgimi prečkami, polkrožni C, tisočica s trikotno piko; vijugasta tilda.

Literatura:

Antonio ALISI, *Istria città minori*, Trieste 1997, p. 165.

Viri ilustracij: avtor.

UDK 72(497.4):929 Felicijan

I LAPICIDI FELICIJANI ALLA LUCE DELLE FONTI EPIGRAFICHE E D'ARCHIVIO

Il contributo tenta di gettare luce sulla vita e sull'attività del mastro murario e lapicida Anže Felicijan il Vecchio e dei suoi successori, che risiedevano a Rodik e nei paesi vicini sulla parte occidentale della zona dei Brkini. L'interesse è puntato sulla loro attività di lapicidi e in particolare sulle epigrafi di Anže Felicijan il Vecchio, che sono state sistematicamente trascritte e catalogate. La rilevazione degli elementi personali nella scrittura del mastro lapicida – unitamente allo stile e alle altre caratteristiche delle sue opere siglate – forniscono un'ulteriore discriminante per identificare le numerose opere non firmate della sua bottega e della bottega del figlio Anže il Giovane (queste non sono state trattate a causa del ridotto spazio a disposizione).

Tra le fonti documentarie rivestono particolare importanza gli urbari delle chiese filiali della parrocchiale di Brezovica, tra le quali ricade anche quella del villaggio di Rodik, e delle chiese della parrocchiale di Dolina presso Trieste, che assieme ad altre fonti epigrafiche e archivistiche attestano l'esistenza di due generazioni dei Felicijan, che tra la seconda metà del XVII secolo e i primi tre decenni del XVIII esercitavano l'attività di muratori e lapicidi. I loro cantieri erano impegnati quasi esclusivamente nella realizzazione di architetture ecclesiastiche, di edifici ad essa pertinenti e nell'arredo lapideo nei territori delle due parrocchie sopra citate, che erano parte della diocesi di Trieste. La nascita, il matrimonio e la morte di Anže Felicijan il Vecchio sono avvolti nel mistero. Dai libri matricolari risulta che risiedeva a Rodik e che dalla moglie Polona ebbe sei figli, tra i quali il primogenito Anže (1641) e Jurij (1652), che succedettero al padre nella conduzione della bottega. In base ad altri dati dei libri matricolari si può ragionevolmente supporre che Anže il Vecchio

fosse nato prima del 1620, ma con tutta probabilità non a Rodik, dove si è evidentemente trasferito, e che è morto attorno al 1680.

I suoi lavori sono documentati per il periodo dal 1661 al 1678, mentre la firma compare su una finestra a Hrastovlje, su lapidi iscritte nelle chiese di San Elia a Mihele e della Madonna della neve sopra Črnotiče, sul portale della chiesa di Klanec presso Kozina e sull'acquasantiera a Prešnica. L'elenco delle opere documentate archivisticamente comprende invece il muro di cinta del cimitero con due ingressi presso la chiesa di San Odorico a Dolina, il campanile a vela del San Rocco presso Boljunec/Bagnoli, le colonne della cantoria a Rodik e due portoni e l'atrio della stessa chiesa.

Dopo la morte la bottega è passata al figlio Anže il Giovane (1641-1718). Sue sono la chiesa di Sant'Andrea a Dolina compresi il campanile a vela e la pavimentazione, la pavimentazione delle chiese di Rodik e Kačiče, tutte opere eseguite tra il 1682 e il 1718. Nel lavoro era affiancato dal fratello Jurij (1652-1735), che tra il 1689 e il 1733 ha eseguito in maniera autonoma i basamenti di tre altari, lo scalino del presbiterio, il portico con la relativa pavimentazione della chiesa a Markovščina, il portico della chiesa di Hrpelje, il basamento dell'altare a Artviže, il portone nel muro di cinta della chiesa di San Giorgio a Bač pri Materiji e la pavimentazione per la chiesa di Rodik.

Le fonti degli anni venti del Settecento riportano anche il nome di Gregor Felicijan, figlio di Anže il Giovane, che ha eseguito solo modesti interventi di muratura e lavori in pietra per la chiesa di Rodik. Tutto lascia intendere che la bottega si sia conclusa con lui. La tradizione è rinata nuovamente nella seconda metà del XIX secolo con i muratori e lapicidi autodidatti Martin e Jožef Felicijan «pri Anžinovih» a Dane, che discendono con tutta probabilità da Gregor e sono quindi lontani parenti di Anže Felicijan il Vecchio.

(Traduzione di Alessandro Quinzi)

Didascalie:

1. Particolare del portone del recinto intorno alla chiesa, con la lapide con l'iscrizione, S. Dorligo della Valle, S. Olderico
2. Lapide con l'iscrizione all'esterno del presbiterio, Mihele, S. Elia
3. Lapide con l'iscrizione, Na Gradiščah presso Črnotiče, S. Maria della Neve
4. Portone orientale del recinto, Rodik, parrocchiale di S. Trinità
6. Iscrizione sul portale (particolare), Klanec presso Kozina, parrocchiale di S. Pietro